

Obstacle to e-government: Digital division

E-devletleşme önündeki engel: Dijital eşitsizlik

Fatih Çapar¹
Ömer Faruk Vural²

Abstract

The issue of digital division; is defined as different sectors of society's difference in rates of access to information and communication technologies. Digital division is the one of the greatest obstacles to the transition to an information society and the provision of e-government services. In this study, the subject of digital division, importance of reducing digital division and its effect of the transition to e-government were described, the issue of digital division in Turkey and the studies conducted from the international arena about global digital division were emphasized.

Keywords: digital division; e-government; information and communication technologies; the information society; global digital division

[\(Extended English abstract is at the end of this document\)](#)

Giriş

Günümüzde teknoloji temelli bir çok değişikliğe tanık olunmaktadır. Bunlardan özellikle bilgisayarlar başta olmak üzere bilgi teknolojilerinin kullanımı, gerekli donanım maliyetinin düşmesi ile yaygınlaşmış, bilgiye erişim ve bilgiyi işleme hızında büyük artış gerçekleşmiştir. Dünya'ya

Özet

Dijital eşitsizlik sorunu; toplumun farklı kesimlerinin bilgi ve iletişim teknolojilerine erişim oranlarındaki fark olarak tanımlanmaktadır. Bu sorun, bilgi toplumuna ve e-devlet hizmetlerine geçiş sürecindeki en büyük engellerden biridir. Bu çalışmada, dijital eşitsizlik sorunu, bu sorunun azaltılmasının önemi ve e-devlete geçiş sürecine etkisi betimlenmekte, Türkiye'de ki dijital eşitsizlik sorunu ve Global dijital eşitsizlik konusunda uluslararası alanda yapılan çalışmalar üzerinde durulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: dijital eşitsizlik; e-devlet; bilgi ve iletişim teknolojileri; bilgi toplumu; global dijital eşitsizlik

¹ General Directorate of Security, Graduate Student, Gaziantep University, Graduate Department of Security Strategies and Management, Gaziantep, fatihguven_88@hotmail.com

² Assist. Prof. Dr., Gaziantep University, Faculty of Education of Gaziantep, Science of Education, ofarukvural@yahoo.com

çevreleyen uydular ve fiber optik kablolar sayesinde bilgi çağına geçiş gerçeğe dönüşmüştür (Yıldırım, 2011).

Bilgi çağında, bilginin gücünü harekete geçirmek ve bu kaynağı en verimli şekilde kullanmak artık bir zorunluluk haline gelmiştir. Bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT) artık ülkelerin kalkınması için enerji ve hammadde kadar önemli ve değerli bir kaynak haline gelmiştir (Şişman, Alkış, & Maraş, 2011). Son yıllardaki bilgi teknolojilerdeki bu gelişmeler, günlük hayatımıza olduğu kadar klasik devlet yönetim sistemlerinde vatandaşlara sunulan hizmet anlayışında da önemli değişikliklere neden olmuştur (Naralan, 2008). Birey, kurum ve kuruluşların devlet ile ilişkilerinde de BİT'ler yoğun olarak kullanılmaya başlanmıştır. Böylelikle klasik devlet yönetim anlayışındaki kâğıt tabanlı formlar, bürokratik aşamalar ve günlerce süren işlemler elektronik ortamda yapılması çok kısa sürelerle indirgenmiştir (Naralan, 2008). Son yıllarda karşımıza çıkan “e-devlet” kavramı da bilgi teknolojilerinin kamu alanında kullanımının en son şeklidir (Akyazı, 2005).

Dünyada ve Türkiye’de kamu ve özel sektörler, vatandaşların bilgi toplumu olma yoluna götüren gelişmeleri kapsayan e-dönüşüm kapsamında, bilgi teknolojilerinin olanaklarından yoğun bir şekilde faydalanarak hizmetlerini sunmaya devam etmektedirler. Ülkeler, toplumsal ve ekonomik yapılarını bilgi ve iletişim teknolojileri ve uygulamaları çerçevesinde yeniden şekillendirmek istemektedirler (Atılğan, 2003). E-devlet sürecindeki hedeflerden bir tanesi olan bilgi toplumuna ulaşmanın yolu da zaten buradan geçmektedir. Bu hedefin gerçekleşmesi ise ulusal bilgi teknolojileri alt yapısının kurulması, toplumun bütün kesimlerine adil ve yaygın bir erişim imkânının sağlandığı, bilgi hizmet kaynaklarına ulaşılmasına ve teknolojik ağların oluşturulmasına bağlıdır (Atılğan, 2003).

BİT’de yaşanan gelişmeler, ülkelerin ekonomik ve sosyal yaşamlarında da köklü değişikliklere yol açmaktadır. Küreselleşme ile birlikte ivme kazanan bilgi teknolojilerindeki hızlı gelişmeler, uluslararası ticaret ve kalkınmada da önemli rol oynamaktadır. Buna rağmen BİT’in sunduğu imkanlardan yeterince faydalanılamamaktadır. Bunun en önemli sebeplerinden biri bilgi teknolojilerine ulaşım konusunda hem ülkeler, hem de bölgeler arasında belirgin bir eşitsizlik olmasıdır (Kılıç, 2011). Bu eşitsizlik, BİT’lerin ulusal üretimde, kalkınmada fark yaratmasında ve e-devlete geçiş sürecinde kendisini belirgin bir şekilde göstermektedir. BİT’in sanayi devrimi kadar köklü değişiklikler meydana getireceği söylene de, bu değişiklikler bereberinde yeni sorunlar ortaya çıkarmıştır. Bu sorunlardan en önemlilerinden biri de ülkelerin ve insanların bir kısmının dijitalleşme sürecinin dışında kalmasıdır. Sayısal uçurum olarak da adlandırılan bu durum özellikle gelişmekte olan ülkelerin e-devlete geçmesine engel olan en büyük sorunlardan biridir (Şen & Akdeniz, 2012).

Günümüzde telefon teknolojileri, özellikle cep telefonları genellikle toplumun bütün kesimleri için yaygınlık gösterse de, bilgisayar ve internet bağlantısı yaygınlığı ülke ve dünya genelinde çok büyük

farklılıklar göstermektedir. Bunun sonucunda da bu teknolojilere sahip olanlar ve olamayanlar arasında eşitsizlikler oluşmaktadır. Bu eşitsizlik, bilgi çağının dışında ya da çağı yakalamakta geri kalmış toplum katmanları ile bilgi teknolojilerinin nimetlerinden tamamen faydalanmaya geçmiş olanlar arasındaki sosyal ve ekonomik farklılaşmayı da beraberinde getirmektedir. Dijital eşitsizlik, olarak da adlandırılan bu sorunun kapsamına E-devlet sistemi üzerinde hizmet sunulan bir ortamda, bu hizmetlerden faydalanamayan kişilerin bu hizmetlere ulaşmasına engel olan bütün hususlar dâhil edilebilir. Dijital eşitsizlik sorununun en aza indirilmesi ile de e-devlet uygulamalarının yaygınlaşması önündeki en büyük engel ortadan kaldırılmış olacaktır (Şişman, Alkış, & Maraş, 2011). Bu yazıda sırasıyla dijital eşitsizlik sorunu, e-devlet ve dijital eşitsizlik, Türkiye’de dijital eşitsizlik sorunu, dünya çapında dijital eşitsizlik ve uluslararası çalışmalar ve dijital eşitsizliğin azaltılmasının öneminden bahsedilecektir.

1. Dijital Eşitsizlik Sorunu

İlk olarak 1980’li yıllarda ABD’de BİT’e sahiplik bağlamında yaşanan eşitsizliklere dikkat çekmek için kullanılmaya başlanan *Dijital Eşitsizlik* (Digital Divide) kavramı; farklı sosyoekonomik seviyedeki insanların, şirketlerin, ülkelerin bilgi teknolojilerine erişmede ve kullanmada yaşadığı eşitsizlik olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca, insanlar, bölgeler ve ülkeler arasında oluşan bu derin fark ve eşitsizlikler sayısal bölünme olarak da ifade edilmektedir (Şen & Akdeniz, 2012).

BİT yardımıyla sunulan, elektronik kamu hizmetlerine ulaşmada yaşanan ileri boyutlardaki sorunlara “Dijital Uçurum” ya da “Dijital Eşitsizlik” olarak adlandırılan kavramın Türkçe ’de yaygın olarak kullanılan genel bir terim bulunmamaktadır. Sayısal bölünme, sayısal kopma ve sayısal ayırım hep bu kavram karşılığında düşünülebilir (Atılğan, 2003). Ayrıca, literatürde bu kavrama karşılık, erişim uçurumu ve sayısal eşitsizlik kavramlarının kullanıldığı görülmektedir.

BİT’nin kullanılmasında ülkeler arasındaki ve ülke içerisindeki eşitsizlik olgusu 1970’li ve 1980’li yıllardan bu yana gündeme gelmektedir. Ancak, 1990’lı yıllardan sonra bilgi toplumu tanımının geliştirilmesi, bu tanımın sosyo-ekonomik ve kültürel alanların tamamında köklü değişikliklere yol açacağı beklentisi bu konunun önemini artırmıştır. Dijital eşitsizlik sorunu, bilgi toplumu olarak tanımlanan toplumlarda iki katmanlı bir toplum yaratma tehlikesini beraberinde getiren ve Amerika Birleşik Devletlerinden Avrupa Birliği ülkelerine kadar tüm dünyanın yüzleştiği en önemli sorunlardan biridir (Aytun, 2012).

Dijital eşitsizlik sorununun üç aşaması bulunmaktadır. Bunlar; (Uçkan, 2008)

- 1- *Ekonomik Eşitsizlik*; dijital eşitsizliğin en yalın aşamasıdır. BİT’lerin sundukları hizmetlere (e-devlet hizmetleri vs.), özellikle bilgisayar ve internet üzerinden sağlanan

hizmetlere erişebilmek için yeterli donanıma sahip olabilecek ekonomik güce sahip olanlar ile olmayanlar arasındaki eşitsizliktir.

2- *Kullanma (Kullanabilme) Eşitsizliği*; Vatandaşların e-devlet hizmetlerine erişebilmek için bilgi teknolojilerini kullanmada gerekli olan bilgisayar ve internet okuryazarlığına sahip olup, olmaması üzerine temellenmektedir. Bu nedenle kullanma eşitsizliği ile baş edilmesi ekonomik eşitsizlik ile baş etmekten daha zordur.

3- *Katılım Eşitsizliği*; Bilgi teknolojilerinin üretimine, yeni elektronik hizmetlerin gelişimine katılımdaki eşitsizliği ifade etmektedir. Kullanma eşitsizliği dahi belli bir eşiği aştıktan sonra kapanmaya yüz tutsa da, katılım eşitsizliği için bu durum geçerli değildir. Çünkü ağ teknolojileri başta olmak üzere, bilgi teknolojilerini kullanan insanların çoğunluğu sadece sınırlı bir kullanım ile yetinmektedir. Örnek olarak, sosyal ağlar ve topluluk sistemlerinin kullanıcılarının %90'ı hiçbir katkıda bulunmazken, % 9'u sınırlı katılımda bulunmakta ve sadece %1'i düzenli katkılarda bulunmaktadır. Bu nedenle özellikle internet üzerinde çok ciddi bir katılım eşitsizliği bulunmaktadır. Bu durum bilgi üretimi ve paylaşımının çok sınırlı bir düzeyde kalmasına sebep olmaktadır.

Dijital eşitsizlik kavramı ilk ortaya çıkışından sonra da şirketler ve ülkeler arasındaki eşitsizliklere de dikkat çekmek amacıyla sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda kullanılan diğer kavramlar ve tanımları ise şunlardır;

Global Dijital Eşitsizlik; Gelişmiş Ülkeler ve Gelişmekte Olan Ülkeler arasında bilgi ve iletişim teknolojilerine erişimdeki eşitsizliği ifade etmektedir.

Sosyal Dijital Eşitsizlik; Bir ülkedeki veya toplumdaki bilgi zenginleri ile yoksulları arasındaki açığı ifade etmektedir.

Demokratik Dijital Eşitsizlik; Politik yaşama katılımda bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanımındaki eşitsizliği ifade etmektedir.

Dijital eşitsizlik kavramı, ülke içerisinde kişisel sosyoekonomik farklılıklar ve bölgeler arasındaki dengesizlikleri vurgularken, internet ve benzeri yeni bilgi kaynaklarını, etkin olarak kullananlar ile kullanamayanlar arasındaki farka da dikkat çekmektedir (Önür, 2007). Vatandaşlar arasındaki gelir dağılımına ilaveten coğrafi engellerin aşılabilmesi, özellikle internet benzeri ağ servislerinin semt, bölge, köy vs. göre yeterince dağıtımının sağlanabilmesi dijital eşitsizliğin başka bir yönü olarak ortaya çıkmaktadır. Bilgi teknolojilerinin bireysel ve toplumsal alanda hızla değişimlere neden olması, bilgi gereksiniminin artması, e-devletleşme süreci ve bilgi ihtiyacının giderilmesi önündeki teknolojik engeller neredeyse ülkelerin tamamında görülen sorunlardır (Şen & Akdeniz, 2012).

Toplumun BİT'e ulaşmada yaşadığı sorunlar iki boyutta incelenmektedir. Birincisi fiziksel erişim problemleri, altyapı vb. sorunlarla kullanıcıların hizmetlere ulaşamaması, ikincisi ise kullanım için yeterli şartların (kullanıcının kullanım yeteneğinin bulunmaması gibi) oluşmamasıdır (Atılgan, 2003).

Dijital bölünme çok boyutlu bir sorundur. Keniston'a göre; (Keniston; 2003 aktaran; Aytun; 2012) genel olarak, zengin ve güçlü bireyler ile fakir ve güçsüz bireyler arasında ayırım olarak düşünülen dijital bölünmenin üç boyutu bulunmaktadır. Bunlar: (Aytun; 2012)

Birinci bölünme; sanayileşmiş ve gelişmekte olan bütün ülkelerde mevcut bulunan, zengin, güçlü ve eğitilmiş bireyler ile olmayanlar arasındadır. Bu bölünmeye örnek olarak, ABD'de yüksek gelirli ve eğitilmiş olanlar ile düşük gelirli ve az eğitilmiş olanlar arasında bilgisayar sahipliği ve internet aboneliği konusunda belirgin farklılıklar bulunması verilebilir.

İkinci bölünme; ilkinde göre daha az dikkat çeken kültür ve dil alanındadır. Çoğu ülke İngilizce konuşabilenler ve konuşamayanlar olmak üzere bölünmüştür. Ayrıca, farklı kültürlerle mensup göçmenler ve yaşadıkları ülkenin dilini bilmeyenler eğitimde ve iş hayatında başarılı olamamaktadırlar.

Üçüncü bölünme; ilk iki bölünmenin sonucu olarak ortaya çıkan zengin ve fakir ülkeler arasındaki genişleyen uçurumdur. Bu bölünmenin uç noktadaki örneklerini, A.B.D, İsviçre, Almanya, Finlandiya, İzlanda gibi Kuzey Avrupa Ülkeleri oluşturmaktadır. Bu ülkelerin bilgi teknolojilerine ve internete ulaşım oranı diğer uç noktada bulunan, Afrika, Güney Amerika, Güney Asya, Çin gibi ülkelerden çok yüksektir. Kuzey ve Güney ülkeler olarak adlandırılan bu teknolojik kutuplar arasındaki küresel dijital eşitsizlikte giderek artmaktadır (Aytun, 2012).

Genel olarak dijital eşitsizlik sorununun temel mantığı, kaynakların ve fırsatların kıt ve aynı zamanda var olan kaynakların dağılımının asimetrik olduğu yerlere yeni teknolojilerin veya elektronik kamu hizmetlerinin girişi ile ilgilidir. Böyle bir toplumda büyük olasılıkla BİT'in ve hizmetlerinin getireceği faydalar da topluma asimetrik olarak dağılacaktır. Ayrıca, dijital eşitsizlik bireysel uzmanlık ve becerilerin büyük ölçüde farklılık gösterdiği bir ortamda mevcut eşitsizlik durumunu destekleyici bir nitelik gösterebilecektir (Öztürk, 2005). Bu nedenle beşeri sermayeye yapılan yatırımların düşük olduğu gelişmekte olan ülkelerde, sadece toplumun çok az bir bölümü bu teknolojileri kullanma ve bu hizmetlerden faydalanabilme imkânına sahip olacaktır. Böylelikle temel eğitimi bile gerekli düzeyde alamamış toplum içindeki büyük çoğunluk hayat yarışını daha başlamadan kaybedecektir (Öztürk, 2005).

Ayrıca, bilgi teknolojilerinin kullanımı ve karmaşık yazılımlar üretilmesini sağlayan teknik gelişmeler, herkesin adil olarak bu donanım ve yazılımlardan faydalanabileceği düzeyde ucuzlamadığı ve ucuzlamayacağından, ayrıca yeni geliştirilen teknolojiler ve hizmet satın alma gücünün toplumun her kesimine eşit dağılmadığından dolayı dijital eşitsizlik giderek derinleşeceği ön görülmektedir (Şen & Akdeniz, 2012).

2. E-Devlet ve Dijital Eşitsizlik

E-devlet kavramı, klasik devlet hizmetlerinin elektronik ortam üzerinden vatandaşlara sunulması anlamını ifade etmektedir. E-devletleşmeye değişik faktörler etki etmektedir. Bu faktörler genel olarak gelişmişlik, yönetim, kurumsal yapı, teknik ve beşeri altyapı, kullanılan internet portalları olarak sıralanabilir (Naralan, 2008). Bununla birlikte bu sürece etki eden her faktör kendi içinde doğrudan veya dolaylı olarak etki eden başka faktörlere de sahiptir. E-devlet açısından başarılı olan ülkeler bu faktörler açısından yeterli kabul edilen ülkelerdir (Naralan, 2008). Ancak, sadece bu faktörlere sahip olmak e-devletleşmenin başarılmasını sağlamamaktadır. Çünkü günümüzde, ülkelerin nihai amaçlarından birisi olan E-devletleşmeye ve bu kapsamda sunulan hizmetlere toplumun bir kesimi son sürüm bilgi teknolojileri ve ağlar aracılığıyla erişebilirken, geri kalan önemli bir bölümü bu hizmetlerin dışında kalmaktadır.

Kişi başına düşen milli gelir ile internet kullanan nüfus sayısında ve internet kullanım oranı ile de e-devlet kullanımı arasında güçlü bir pozitif ilişki vardır (Başar & Bölükbaşı, 2010). Bununla birlikte bir ülkede e-devlete yönelik hizmetler ne kadar gelişmiş olursa olsun, ülkedeki bilgi teknolojileri alt yapısının zayıflığı, vatandaşın internete bağlanma oranının düşüklüğü, ülkede bilgi teknolojileri ve internet kullanımının maliyetinin yüksek oluşu bu hizmetlerin genele yayılmasına engel olmaktadır (Başar & Bölükbaş, 2010).

E-devletin yaygınlaşmasında etkili en önemli faktör vatandaşlardır. E-devlete geçiş sürecinde ve geniş halk kitlelerince kullanılmasında, vatandaşların bilgi teknolojilerine ve internete sahip olması ve bu teknolojileri etkin bir şekilde kullanıyor olması oldukça önemlidir (Şişman, Alkış, & Maraş, 2011).

E-devlet sürecine olumsuz etki eden faktörlerden en önemlilerinden birisi, dijital eşitsizlik, yani e-devletin taraflarının bir ya da birkaçının zayıf kalması ya da birbirine uyum sağlayamamasıdır. Zaten günümüz kamu yönetiminin en çok karşılaştığı eleştirilerden birisi de vatandaşa her alanda fırsat eşitliğinin sağlamaktan uzak olmasıdır. E-devletleşmede dijital eşitsizlik sorunu, ülkedeki bazı kesimleri dijital ortamda sunulan hizmetleri kullanmaktan uzaklaştırarak, böylelikle eğer gerekli önlemler alınmazsa bu hizmet ve uygulamaların genele yaygınlaşmasını engelleyecektir. Bu nedenle

E-devlet sürecinde, öncelikle uygulamaların halk tarafından kabul görerek yaygınlaşması için eşitliği sağlayıcı politikalar geliştirilmelidir. Ayrıca, hükümetler de bu süreçte dışlanmış toplum kesimlerine karşı duyarlı olmalı ve bu konuda gereken reformlara açık olmalıdır (Şişman, Alkış, & Maraş, 2011).

Prof. Dr. Jan A. G. M. Van Dijk, dijital eşitsizliğin bireylerin bilgiye ve e-devlet hizmetlere erişmesinin önündeki engellerin dört önemli sebebinin olduğunu belirtmektedir. Bunlar; (Hanoğlu, 2009; 24, aktaran; Şen & Akdeniz, 2012)

- 1- Düşünsel Engel; dijital ortama erişimde deneyimsizlik, bilgisayar ve teknolojik aletlerden duyulan rahatsızlık, yeni teknolojilere karşı ilgisizlik veya kayıtsızlık v.b
- 2- Maddesel Engel; bilgisayarın, internet erişiminin yada teknolojik aletlerin bulunmaması, sahip olamama v.b
- 3- Beceri Engeli; dijital alanların tecrübesi bulunmayan kullanıcılar için kullanım kolaylığı taşımaması, kişinin eğitim düzeyinin erişilen dijital alanı kullanmaya yetmemesi v.b
- 4- Kullanım Engeli; sınırlı erişime sunulmuş yada özelleşmiş kullanıma (ücretli, kayıtlı v.s) sunulmuş dijital alanlar v.b

Toplumun her kesiminin sunulan e-devlet hizmetlerine adil bir şekilde erişiminin sağlanması, ülkelerin e-devletleşme sürecinde ulaşılmak istenen idealin en büyük göstergesi olarak kabul edilmektedir (Şen & Akdeniz, 2012). Ayrıca, unutmamak gerekir ki E-devlet hizmetleri kamu hizmetlerinin sunulmasında sadece yeni bir kanal sunar. Bu hizmetler bazı alanlarda ve durumlarda çok yaygın bir hal alabilir. Bu durumda bile, kamu hizmeti sunumunda sosyal olgularda göz önünde bulundurularak geleneksel yöntemlerle de hizmet sunumuna devam edilmesi gerekmektedir. Çünkü vatandaşların bazılarının dijital eşitsizlik sorunu nedeniyle bu hizmetlere ulaşım imkânı olmayabilir. Kısmen de olsa geleneksel kanalların her zaman açık olması gereklidir (Aykın, 2012).

3. Türkiye’de Dijital Eşitsizlik Sorunu

Türkiye sayısal uçurumun yoğun olarak yaşandığı ülkelerden birisidir. Bu durumda ülkemizdeki gelir dağılımı dengesizliği, altyapı sorunları ve eğitim alanında yaşanan sorunlar önemli rol oynamaktadır (Atılğan, 2003). Ancak, ABD’den Avrupa’ya kadar hemen hemen çoğu gelişmiş ve gelişmekte olan ülkede de, dijital eşitsizlik sorunu yaşanmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerden biri olan Türkiye de, bir taraftan bilgi toplumu ve e-devlete geçişin gereklerini yerine getirmeye çalışırken, diğer taraftan bu sürecin dijital eşitsizlik gibi sorun ve zorluklarıyla baş etmeye çalışmaktadır (Şen & Akdeniz, 2012).

Ulusal düzeyde dijital eşitsizliğin ölçülmesinde, bilgi ve iletişim teknolojileri ile çeşitli göstergelerin toplumu oluşturan bireylerin demografik yapısına dağılımı kullanılmaktadır. Ölçümde kullanılan bu

göstergeler; kişisel bilgisayar sayısı, internete ulaşım imkânı, telefon ve televizyon hizmetleri gibi çeşitli bilgi teknolojileri değişkenleridir. Bunlara ek olarak, internete erişim hızı, internette geçirilen süre, kişisel bilgisayarların nitelikleri ve oranı, bilgi teknolojileri okuryazarlığı gibi çeşitli ölçüler kullanılmaktadır. Kullanılan demografik değişkenler ise eğitim durumu, yaş, aile tipi, etnik köken, cinsiyet gibi değişkenlerden oluşmaktadır (Öztürk, 2002).

Buna göre ülkemizin mevcut durumuna bakılacak olursa; bilgi teknolojileri alanında hiç eğitim almamış bireylerin oranı (%69,7) çok yüksektir. Bu alanda eğitim alanların çoğunluğu da devam ettikleri eğitim kurumlarında bilgi teknolojileri temel eğitimi alan yâda iş bulabilme amacıyla bu teknolojilere ihtiyaç duyan genç nüfustur. Toplumun bilgi teknolojilerine uzak olan bazı kesimlerinde bu konuda farkındalık ve motivasyon oluşturmak için yoğun bir çaba harcanması gerekmektedir. Türkiye'nin geniş yüzölçümü, kalabalık nüfusa sahip olması, kamu hizmetlerinin elektronik ortama taşınmasını ve her yerde aynı kalitede hizmet sunulmasını zorlaştırmaktadır (Şişman, Alkış, & Maraş, 2011).

Türkiye'de e-devlet uygulamasına geçilmesinin önündeki en önemli engellerden birisi de ülke çapında sahip olunan kişisel bilgisayar sayısının oranının düşüklüğü ve bölgeler arası eşitsizliğidir. Diğer bir önemli sebep ise ülke olarak bilgi teknolojilerinin altyapılarına ayırmış olduğumuz payın düşük olmasıdır.

Türkiye'de internet kullanım düzeyi de Avrupa Birliği ülkelerine oranla çok düşüktür. Ülkemizde uzun yıllarca Türk Telekom'un sahip olduğu tekeli ile internet bağlantısında yaşanan düşük hız ve yüksek maliyet sorunu internetin yaygınlaşması önündeki en büyük engel olmuştur. Ancak, 2004 yılında internet geniş band teknolojisinde yaşanan gelişmeler ve okullara internet bağlantısı sağlanması ile bu teknolojinin kullanımında artış gerçekleşmiştir. TÜİK verilerine göre Türkiye'de hanelerin internete erişim oranı 2007 yılında % 19,7 iken 2009 yılında %30'lara çıkmıştır. Türkiye'de düşük gelirli ve yüksek gelirli aileler arasındaki farklılıklara ilave olarak bölgeler ve eğitim düzeyleri arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bilgisayar sahibi olma oranı %1,2 iken, Marmara bölgesinde bu oran Türkiye ortalamasının %5'in üzerindedir. Türkiye'de hane halkları arasında da bilgisayar kullanımı ve sahipliği, internet ulaşım oranı çok düşüktür (Kılıç, 2011).

İnternet ve buna bağlı e-devlet hizmet uygulamalarının gelişebilmesi için yaygın, düzgün çalışan ve her kesimden vatandaşın ulaşabileceği kadar ucuz bir altyapıya ihtiyaç vardır. Bu oluşumun sağlanabilmesi içinde internet hizmetlerinin sunumunda rekabet gereklidir. Türkiye'de BİT'in kullanımındaki dağılım dengesizdir. Ayrıca, bilgi teknolojileri ekonomik gelişmede, eğitim alanında, sağlıkta, kamu yönetiminde önemli rol oynadıkça, yoksul kesimin, okur-yazar yâda bilgi okuryazar

olmayanların, altyapıların ulaşamadığı kırsal kesimde yaşayanların İngilizce bilmeyenlerin dışlanmışlığı artmaktadır (Atılğan, 2003).

Bunlara rağmen bilgi toplumu ile ilgili yapılan çalışmalarda ve sıralamalarda, Türkiye genellikle gelişmekte olan ülkeler arasında iyi durumda yer almaktadır. Türkiye’de bilgi teknolojilerinin kullanım oranı her geçen gün artmaktadır. Bu teknolojilere ilgi duyan genç nüfusunun yaygın olmasıyla da bilgi toplumuna dönüşebilmek için önemli bir fırsata sahiptir. İnternet kullanım oranında günden güne yaygınlaştığı görülmektedir. Yalnız Türkiye genelinde internet kullanım amacı incelendiğinde, vatandaşların mevcut e-devlet olanaklarını kullanma eğiliminde olmadığı görülmektedir. Bu duruma, vatandaşların bu hizmetleri, kamu kurumlarında yüz yüze gerçekleştirmek istemesi ve ilgili hizmetlere internet üzerinden erişimin zor olması gibi hususlar neden olmaktadır (Şişman, Alkış, & Maraş, 2011).

BİT’in kullanımı ve bununla bağlantılı e-devlet hizmetlerinin sunumu açısından yapılan araştırmalarda Türkiye, genel olarak düşük ve orta gelirli ülkelere göre iyi durumdadır. Ancak, yüksek gelire sahip ülkelerin çok gerisinde kaldığı görülmektedir (Öztürk, 2002). Bu konudaki gerekli alt yapının ve yasal düzenlemelerin zaman geçirilmeden tamamlanması, bilgi teknolojilerinin kullanımının artması ve e-devlet hizmetlerinin eşit şekilde yaygınlaşması açısından önemli katkılarda bulunacağı söylenebilir. Çünkü BİT’lerin ve dijital kamu hizmeti sunumunun bir bütün olarak sosyal ve ekonomik hayata nüfuz edebilmesi için, kişisel bilgisayar ve internet erişimi altyapıları kadar, demokratikleşme ve bireysel özgürlükler gibi altyapılarda gerekli görülmektedir (Öztürk, 2002).

Türkiye’de sayısal uçurumun ve dijital eşitsizliğin kapatılması, bilgi teknolojilerinin kullanılmasında etkinliğin sağlanması ve yaygınlaştırılması için bu hizmetlerin ucuz yollarla kullanıcıya ulaşması şarttır. Konu hakkında gerekli yasal düzenlemeler yapılmalı, halkın bilgilendirilmesi ve eğitime yönelik çalışmalar gündeme getirilmelidir (Atılğan, 2003). Vatandaşların (özellikle de geri kalmış bölgelerdeki halkın) daha yüksek oranlarda internet kullanımı özendirilecek politikalar izlenmelidir. Bireylerin kişisel bilgisayar sahibi olmalarında teşvik edici uygulamalara gidilmelidir (Akyazı, 2005).

Türkiye açısından dijital eşitsizlik sorunu değerlendirildiğinde BİT’lerin, sunulan elektronik hizmetlerin kullanımının gelir gruplarına ve eğitim düzeylerine göre dağılımı, düşük eğitim ve gelir düzeyine sahip vatandaşların yeterince faydalanamadıklarını göstermektedir. Firmaların ve devletin zamanla sunduğu hizmetlerde daha çok bilgi teknolojilerini yoğun olarak kullanmaları, özellikle ücretlerde ve gelirdeki mevcut eşitsizliklerin devam etmesi hatta artması anlamına gelebilir. Bu nedenle zaten gelir dağılımı eşitsizliğinin yüksek olduğu Türkiye’de, bilgi teknolojilerindeki dengesiz dağılım ve e-devlet hizmetlerine geçilmesi mevcut eşitsizliği daha derinleştireceği söylenebilir. Bilgi teknolojilerine ve e-hizmetlere erişimdeki eşitsizliklerin giderilmesi yönündeki politikalar izlenmesi

dijital eşitsizlik sorununun azaltacağı gibi aynı zamanda adil gelir dağılımı sağlanması amacıyla da hizmet edebilecektir (Öztürk, 2005).

Ülkemizde istenilen düzeyde bilgi teknolojilerinin sosyal hayatta kullanımı ve kamu hizmetlerinin elektronik ortamda sunulmaya başlanması gerçekleşse dahi, teknolojiyi kullanamayan veya teknolojiden faydalanamayan insanlar günümüzdeki okuma yazma bilmeyen insanların yaşadıkları zorlukları hatta daha fazlasını yaşayacaktır. Bunu başka bir açıdan irdelersek; bilgi teknolojisini halka yayamaz, e-devletin dönüm noktalarını ve fırsatlarını kaçırırsak hiçbir zaman bilgi toplumunu oluşturamayız. Buda dijital eşitsizlikten kaynaklı bir sınıf ayrımı yerine dijital geri kalmışlıktan söz edilmeye sebep olacaktır. Bu sorunlar ile etkili bir şekilde mücadele edebilmesi için Türkiye'nin de gelişmiş ülkelerin anlamış olduğu şekilde dijital eşitsizliğin önemini fark etmesi şarttır (Yıldırım, Kaplan, Çakmak, & Üstün, 2003).

4. Global Dijital Eşitsizlik ve Uluslararası Çalışmalar

BİT'in kullanımı ve e-devlet hizmetleri dünya ülkeleri genelinde artmasına rağmen, ülkeler arasındaki farklılıklar yani küresel dijital eşitsizlik de giderek artmaktadır (Öztürk, 2002). Dünyadaki internet kullanıcılarının (%90) ve internet sağlayıcıların (%85) çok büyük bir bölümünün gelişmiş ülkelerde (genellikle OECD ülkelerinde) yer alması yaşanan uçurumun hangi boyutlarda olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, ABD'de vatandaşların yarıdan fazlasının kişisel bilgisayarları varken, Afrika kıtasında bu oran sadece %1'lerdedir. Bu dağılım benzer şekilde internet bağlantısı açısından da geçerlidir. Dünya nüfusunun büyük bir bölümünün telefon görüşmesi yapmadığı ve hatta elektriği bile olmadığı hesaba katıldığında dijital eşitsizlik sorununun, küresel eşitsizliğin küçük bir kısmı olduğu kolaylıkla söylenebilir (Öztürk, 2002).

BİT'lerde meydana gelen gelişmeler, gelişmekte olan ülkeler açısından yeni fırsatlar yaratmış gibi görünse de, gelişmiş ile gelişmekte olan ülkeler arasındaki uçurumun daha da derinleştiği görülmektedir. Çünkü günümüz dünyası artık eskiden olduğu gibi ideolojik olarak değil, teknolojik açıdan ikiye bölünmeye başlamıştır (Öztürk, 2002).

Gelişmiş ülkelerde yaşayan insanlar teknolojinin nimetlerinden yaşamlarının her alanlarında faydalanabilirken dünyanın geri kalan kısmında yaşayanlar aynı imkân ve haklardan yararlanamamaktadır. Teknolojik alanda yaşanan bu sorunlar zaten dünya halkları arasında var olan eşitsizliği derinleştirmektedir. Bilgisayar ve internet teknolojilerine ulaşımında var olan eşitsizliklerin gitgide artması ile artık bilgi yoksulluğu kavramı ortaya çıkmıştır. Bilgi yoksulu olarak nitelendirilen ülkelerde yaşayan insanlar, internette düşük hız, yüksek maliyet ve yaygın internet dili olan İngilizcenin bilinmemesi gibi sebeplerle bilgi okuryazarı olamamakta, bu nedenle bilgi teknolojilerini

aktif bir şekilde kullanan ülkelerin kazanımlarından geri kalmaktadır. Bilgi teknolojilerinin kullanılmasının ülkelere avantaj kazandırması, bu teknoloji ve altyapıya sahip olan ülkelerin gelişmiş olan ülkeler oluşu aradaki farkın kronikleşmesine yol açmaktadır (Kılıç, 2011).

Dijital eşitsizlik sorununun son dönemde uluslararası alanda gündeme oturmasının başlıca üç nedeni bulunmaktadır. Bunlar (Şen & Akdeniz, 2012);

- 1- Gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasındaki farkın gözle görülen en önemli bileşenlerinden birisi olması.
- 2- Bilgi teknolojilerini kullanan gelişmiş ülkelerin verimlilikte ve ekonomide önemli kazanımlar sağlarken, gelişmekte olan ülkelerin bundan mahrum kalarak uluslararası barış ve güvenliği tehdit edebilecek olması.
- 3- Dijital eşitsizliğin her geçen yıl daha da fazla oranda artması.

Global Dijital bölünme konusu, uluslararası arenadaki zirvelerde de kapsamlı olarak tartışılmaktadır. Ayrıca bütün ülkeler bu konuda kendi ulusal politikalarını oluşturmaya çalışmaktadırlar. Birleşmiş Milletlerin New York'ta gerçekleştirdiği Milenyum 2000 zirvesinde bu soruna yönelik alınacak önlemler konuşulmuştur. Okinawa'da yapılan A.B.D, Japonya, Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya ve Kanada gibi G8 ülkelerinin katılımı ile düzenlenen toplantıda, gelişmiş ve gelişmekte olana ülkelerin arasında giderek artan bilgi uçurumuna dikkat çekilmiş ve "*internet erişimi olanlarla olmayanlar arasındaki bölünmenin, eğitim, mesleki beceriler, okuryazarlık, kamu sağlığı ve ekonomik başarıları da etkilediği ve bu alanlarda mevcut bölünmeye katlayıcı etkiler yaptığı*" konusuna yayınlanan bildirimlerde yer verilmiştir (Aytun, 2005).

Dijital bölünme sorunu, uluslar arası zirvelerde tartışılmakta ve çeşitli çözüm önerileri sunulularak uluslar arası bir politika belirlenmeye çalışılmaktadır. Birleşmiş Milletler, G8 ve OECD gibi kuruluşlar uluslar arası dijital bölünmenin azaltılması için çeşitli inisiyatifler oluşturmuşlardır. Bunlar; G8 Digital Opportunities Task Force, UN ICT Task Force, World Bank Digital Bridges Task Force (GBDe) ve Global Digital Divide Task Force (WEF) gibi oluşumlardır (Öztürk, 2002). Bu oluşumların temel amacı, ülke içindeki evrensel hizmet tanımının uluslar arası alana uyarlamaktır. Avrupa Birliği üyeliğine aday veya katılım sürecinde bulunan ülkelerin bilgi toplumuna hazır olabilmesi için "e-Europe +" projesi çerçevesinde bilgi teknolojileri alt yapısı ve internet kullanımını artırmak için eylem planı hazırlamıştır. Bu eylem planında AB birliğine üye ve aday ülkelerdeki dijital eşitsizliğin azaltılması da vardır (Kılıç, 2011).

G-8 Okinawa zirvesinde, mevcut dijital bölünme yerelden ziyade küresel bir sorun olarak ele alınmıştır. Öyle ki dijital bölünme sorunu, AIDS, elmas kaçakçılığı ve genetiği değiştirilmiş

yiyeceklerle vs. gibi savaş kapsamına alınmıştır (Kılıç, 2011). Bu zirvede, ABD yönetimi kendisini küresel düzeydeki sayısal uçurumu kapatmaya adanmış olduğunu belirtmiştir. Japonya da, G8'ler zirvesinde küresel dijital eşitsizlik sorununa karşı "Uluslararası Dijital Bölünmeye Karşı Ayrıntılı İşbirliği Paketi" adıyla çözümler sunmuştur. Ayrıca, Japonya, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki sayısal uçurumun boyutunu vurgulayarak, eylem adımları belirlemiş ve gelecek 5 yılda içerisinde 15 milyar dolarlık resmi olmayan yardım fonlarının da olduğu bir paket oluşturduğunu açıklamıştır (Aytun, 2005).

WTDC (Dünya Telekomünikasyon Kalkınma Konferansı) İstanbul toplantısından sonra yayınladıkları deklarasyonda gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasındaki dijital eşitsizliğe dikkat çekerek giderilmesi gerekliliği bir kez daha ifade edilmiştir (Kılıç, 2011). Burada yayımlanan İstanbul Eylem Planı'nın ana teması gelişmekte olan ülkelerin BİT'den olabildiğince yararlanarak dijital uçurumu avantaja dönüştürüp aradaki farkı kapatmaya çalışmak olarak ifade edilmiştir.

OECD'nin çalışmalarında da dijital eşitsizlik kavramının tanımı, ölçülmesi ve bu eşitsizliğe karşı alınacak tedbirler öncelikli konular arasında yer almaktadır. OECD dijital eşitsizliği, politika belirlenmesi gereken en üst düzey ilgi alanı olarak belirlemiştir. OECD'nin Enformasyon Bilgisayar ve Haberleşme Politikaları komitesinin çalışmaları, bilgi teknolojilerine ve altyapıya olan erişimdeki eşitsizliğe, bu teknolojilerdeki orantısız büyüme ve dağılım ile kullanım üzerine odaklanmaktadır (Öztürk, 2002).

Dijital eşitsizlik sorunu birçok gelişmekte ve gelişmiş olan ülkelerde farklı boyutlarda yaşanmaktadır. Ancak yaşanan ortak sorunlardan birisi vatandaşların kişisel bilgisayarını bulunmasına rağmen internete erişim düzeyinin istenen seviyenin altında olmasıdır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere yaşanan bu ortak sorunun temel nedeni ise farklıdır. Gelişmiş ülkelere hanelerin internet bağlanma isteği olmadığı için internete bağlanmazlarken, gelişmekte olan ülkelere internet hizmetlerinin pahalı olması sonucu bağlanamamaktadır. Bu temel nedenlerdeki farklılıklar ülkelere uygulanacak dijital eşitsizlik sorunun çözümüne yönelik politikalarda da farklılaşmaya neden olmaktadır. Örneğin Belçika, A.B.D ve İsrail gibi gelişmiş ülkelere, vatandaşların bilgi teknolojilerine ve sunulan elektronik hizmetlere olan ilgisini artırmaya yönelik politikalar uygulanırken, Türkiye, Yunanistan ve Endonezya gibi gelişmekte olan ülkelere vatandaşın bilgi teknolojilerine ve hizmetlere olan erişimini artırma amaçlı düzenlenen politikalar öne çıkmaktadır (Öztürk, 2005).

5. Dijital Eşitsizliğin Azaltılmasının Önemi

Bilgi felsefecilerinin dijital eşitsizlik sorunu konusunda dikkat çektikleri en önemli husus, dijital bölünmenin sömürgeciliğin yeni biçimlerini, yeni bir tür ırkçılığı tetikleme ihtimalidir. Bu sebeple,

bu eşitsizliğe karşı çıkılması, yayılmasının engellenmesi, tamamen ortadan kaldırılması gerekliliğini her fırsatta vurgulamaktadırlar. Çünkü farklılıkları kabullenmeyen, uluslar arası hukuku ve kuruluşları önemsemeyen anlayış mutluluk ve refah getirmek yerine, düşmanlıkları ve farklılıkları artıracaktır. Bir gelişime değil, küresel sorunlara yol açacak insanlığa zararı olacak bunalımlara yol açabilecektir (Kılıç, 2011).

Dijital eşitsizliğin diğer eşitsizliklerden ayrılan en önemli özelliğinin, mevcut uçurumları daha da derinleştirebilme yeteneğinin olması, bu sorunun önemini farklı bir boyutta ortaya koymaktadır. Ayrıca, birleşmiş milletlerin şu tespiti dijital eşitsizliğin önemini gözler önüne sermektedir.

“Bilgi ve iletişim alanındaki fırsatlar, kaynaklar ve erişim dağılımında, gittikçe artan bir eşitsizlik yaşanmaktadır. Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkeler arasında BİT ve onunla ilgili uçurum giderek büyümekte ve bilgi yoksulluğu olarak adlandırılan bir çeşit yeni yoksulluk türü ortaya çıkmaktadır.” (UNDP, 1999: 63).

BİT’in nimetlerinden faydalanmada, ülkeler arasında olduğu kadar ülke içinde de eşitsizlikler ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, düşünülenin aksine bu eşitsizlikler gelişmiş bilgi toplumları için de bir tehdit oluşturmaktadır. Bu nedenle dijital bölünme sadece gelişmekte ya da az gelişmiş olan ülkelerin sorunu değildir. Dijital bölünme sorunun ortadan kaldırmak ekonomik eşitlik, sosyal mobilite, demokrasi ve üretken kapasitenin daha verimli kullanılması açısından çok büyük önem taşımaktadır (Aytun, 2005).

Dijital eşitsizlik sorununu önemli kılan, BİT’in ve e-devlet hizmetlerinin geleceğe yön vereceği düşünülen gelişmeleri içinde barındırmasıdır. Bu eşitsizlikler giderilmediğinde bilim kurgu filmlerindeki gibi yaşayan elitler ile açlık, salgın hastalıklar ve ideolojik hesaplaşmalar içindeki sıradan ihtiyaçlarını bile karşılayamayan kesimleri birarada tutabilmek her zamankinden daha güç hale gelebilir. Aynı şekilde geçmişte sanayileşmeyi önemsemeyen gelişmekte olan ülkeler bunun bedelini çok ağır öderken, günümüzde dijitalleşmeyi ve e-dönüşümü gerçekleştiremeyen ülkeleri daha ağır bedeller beklemektedir (Öztürk, 2002).

Bu nedenle gelişmiş ülkeler dijital bölünmeyi azaltmak için genel politikalar izlemektedir. Bu politikalar: bireylerde ve konutlarda bilgi teknolojilerinin kullanımının yaygınlaştırılması; işyerlerinde bilgi teknolojilerinin kullanımının yaygınlaştırılması; devlet geliştirme ve uygulama projeleri; eğitim ve öğretim girişimlerinin başlatılması ve uluslararası işbirliği sağlanması şeklinde sınıflandırılmaktadır.

Genel politikalar evrensel hizmet fonu oluşturulması veya çeşitli kesimlere hizmet yaygınlaştırması için fon sağlama mekanizmaları kurulmasını içermektedir. Bireylere ve konutlara yönelik teknoloji

kullanımının yaygınlaştırması programları; bilgisayar, iletişim ve internet hizmetlerinin maliyetini düşürmeye yönelik çalışmaları kapsamaktadır. Örneğin, kütüphane ve diğer kamusal kurumlara ve okullara internet bağlantısı sağlanması, farkındalığı artırmaya yönelik çalışmalar bu politikalar çerçevesinde değerlendirilmektedir. Başta küçük ve orta ölçekli işletmeler olmak üzere, işyerlerine internet ve iletişim hizmetlerinin ucuz yollarla götürülmesi politikaları işyerinde teknoloji kullanımının yaygınlaştırılması çalışmalarına girmektedir. Devlet tarafından daha yaygın erişim için başlatılan özel uygulamalar yanında, devletin örnek oluşturmak amacıyla hizmetlerini internet üzerinden vermesi geliştirme ve uygulama projeleri içerisinde yer almaktadır. Eğitim ve öğretimde ise bu politikalar, bilgisayar ve internet okuryazarlığını artırmaya yönelik müfredat değişikliği yapılarak uygulanmaktadır. Uluslararası işbirliği çalışmaları ise devletlerin uluslararası alanda sayısal bölünmeyi gidermeye yönelik yaptığı politikalarını içermektedir (Aytun, 2005).

Bilgi teknolojilerinden faydalanan ülkelerin küreselleşen dünyada avantaj kazanması ve bu teknolojileri sahip olan ülkelerin gelişmiş ülkeler oluşu, arada zaten mevcut bulunan farkı derinleştirmektedir. Gelişmiş ülkelere az gelişmiş ülkelere ve gelişmekte olan ülkelere yönelik yardımların artması bilgi teknolojileri konusundaki aradaki uçurumu azaltmada izlenebilecek bir yoldur. Ancak, sürekli dışarıdan gelen yardım dijital eşitsizliği gidermede çok etkin bir yöntem olmayacaktır. Dijital eşitsizliğin önlenmesinde en önemli unsurlar; eğitim, kültür, yönetim ve üretimdir. Bunların içinde en önemli olan eğitim konusunda yaşam boyu öğrenmedir. Hangi ülke olursa olsun dijital uçurumu en aza indirmek için oluşturulacak politikalar eğitimi içermeli, insanlara bilgi teknolojilerinin nasıl kullanılacağı ise mutlaka öğretilmelidir. Ayrıca, uluslararası alanda ülkeler bütün bu değişen ve gelişen bilgi teknolojileri yapısı karşısında aynı gemide olduklarını bilmeli ve politik kararlarını sadece kendileri için değil tüm dünyadaki insanlar adına almalıdırlar (Kılıç, 2011).

Sonuç

Bilgi teknolojileri günümüz dünyasını şekillendiren en etkili güçlerden biridir. Bu teknolojiler insanların yaşayış, eğitim ve çalışma şeklini, sivil toplum ve vatandaşın devlet ile etkileşimini devrim yaratacak şekilde değiştirmiştir. Bireysel ile toplumsal yaşamı baştan sona değiştirmekte ve önemli ekonomik, sosyal, kültürel ve politik sonuçlar doğurmakta olan bu değişiklikler, “Bilgi teknolojilerine ve e-Devlet sistemine geçişte sunulan hizmetlere eşit erişememe” adı verilen dijital eşitsizlik başta olmak üzere ülkeler için pek çok probleme sebep olmuştur (Aytun, 2005). Yani her sosyoekonomik değişimde olduğu gibi dijital devrimin ve e-devlete geçişin toplumlar arasında kazanan ve kaybeden tarafları ortaya çıkmıştır.

Böylelikle, teknolojinin ve e-hizmetlerin yaygınlaşması, bilgi toplumu olarak adlandırılan toplumlarda bile bilgisayar ve internet okur yazarı olanlar ve olmayanlar şeklinde iki katmanlı bir

toplum oluşturma tehlikesini beraberinde getirmiştir. Çünkü eğitimden iş bulmaya, üretimden tüketime ekonomik ve sosyal içerikli bütün işlemler artık internet veya ağ sistemleri üzerinden yürütülmektedir. Bu teknolojilerin insanlığın yararına hizmet vermesi gerekirken, yoksulluk sınırında yaşayan büyük kitleler ağır bir dışlanmışlık duygusu içerisinde bu gelişmeleri sadece uzaktan seyretmesi, yaşanan gelişmelerin faydasından çok zararının tartışılır bir hale gelmesine neden olmuştur (Öztürk, 2005).

Dijital uçurum, bilgi teknolojilerinin ülkelerin ve toplumların üzerinde oluşturduğu etkiler dikkate alındığında, oldukça önemli bir sorun oluşturduğu görülmektedir. E-devlete geçiş sürecinde de temel sorun bireylerin bir bilgisayara sahip olup olmaması, BİT’den, elektronik ortamda sunulan hizmetlerden eşit miktarda yararlanıp yararlanamaması değildir. Çünkü temel sorun, tüm bu sorunların bileşkesi olan dijital eşitsizlik sorununun, toplumsal alanda daha derin bir bölünmeye ve eşitsizliğe yol açmasıdır. Dijital eşitsizlik, mevcut eşitsizlikleri ve bölünmeleri derinleştirme özelliği ile sadece büyük bir buzdağının görünen kısmını oluşturmaktadır.

Dijital ve kültürel bilgi uçurumunu önlemek için, fiziki, teknolojik, insani ve sosyal kaynakları adil ve eşitlikçi bir şekilde vatandaşların kullanımına sunmak, yani BİT’lerin işlerliği ve bağlantı imkanını, içerik geliştirme ve bilgi işleme donanımını, bilgi okuryazarlığı ve yaşam boyu öğrenme fırsatlarını herkesin erişimine sunmak gerekmektedir (Uçkan, 2008).

Sonuç olarak; E-dönüşüm sürecini gerçekleştirmek ve E-devletleşmeye geçebilmek için dijital eşitsizlik sorununun giderilmesi büyük önem taşımaktadır. Çünkü bilgi toplumuna geçmiş insanlardan oluşan ve hizmetlerin dijital ortamda sunulduğu bir ülkeye giden yol, gelir ve eğitim seviyesi düşük insanların da ülkenin neresinde olurlarsa olsunlar bir şekilde ulusal ve uluslararası ağlara sunulan hizmetlere dahil edilmelerinden geçmektedir.

Kaynakçalar

- Akyazı, E. (2005). E-devlet ve Türkiye. *Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi*, 165-170.
- Atılğan, O. (2003). Bilgi iletişim teknolojilerinde sayısal uçurum. *Türk Kütüphaneciliği*, 37-42.
- Aykın, H. (2012). *Maliye Müfettişleri Derneği*. Retrieved 05 20, 2012, from [mmd.org.tr/](http://www.mmd.org.tr/)
- Aytun, C. (2005). *Dijital bölünme olgusu ve Türkiye üzerine bir uygulama*. Adana: Çukurova Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi.
- Aytun, C. (2012). *Akademik Bilişim Konferansları*. Retrieved 05 21, 2012, from <http://ab.org.tr/ab06/bildiri/101.doc>
- Başar, M., & Bölükbaş, A. (2010). Gelişmişlik göstergeleri ve e-devlet indeksi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 157-170.

- Kılıç, Ç. (2011). Küreselleşen dünyada dijital bölünme sorunu. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 81-91.
- Naralan, A. (2008). E-devlete etki eden faktörler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 457-468.
- Öztürk, L. (2002). Dijital uçurumun küresel boyutları. *Ege Akademik Bakış*, 127-136.
- Öztürk, L. (2005). Türkiye'de dijital eşitsizlik: TÜBİTAK-Bilten anketleri üzerine bir değerlendirme. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 111-131.
- Şen, A., & Akdeniz, S. (2012). Sayısal uçurumla başatmak: OECD trendleri ve Türkiye. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 53-75.
- Şişman, A., Alkış, Z., & Maraş, E. (2011). E-devlet ve m-devlet geliştirilmesinin önündeki engel; Sayısal uçurum. *Harita Teknolojileri Elektronik Dergisi*, 27-37.
- Uçkan, Ö. (2008). Dijital bölünme ve bilgi uçurumu. *Ulusal E-Devlet Konferansı*. Ankara: İstanbul Bilgi Üniversitesi; Türkiye İhracatçılar Meclisi; Türkiye Bilişim Vakfı.
- Yıldırım, H., Kaplan, V., Çakmak, T., & Üstün, C. C. (2003). *Her Şeyi E-Leştirdik*. Ankara: Macar Yayıncılık.
- Yıldırım, M. (2011). *E-Devlet ve Yurttaş Odaklı Kamu Yönetimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

[Extended English Abstract](#)

Nowadays, technology-based many changes have been witnessed. Especially computer which is the most particular one and the use of information technology have been pervaded due to decreasing in the cost of the necessary equipment that caused a great increase in speed of information processing, access to information. Transition to the information age has become a reality thanks to satellites around the world and fiber optic cables (Yıldırım, 2011).

Information and communication technologies (ICT) have become as important as valuable source of energy and raw materials for the development of countries (Şişman, Alkış, & Maraş, 2011). These developments in information technologies have led to important changes in the daily lives of services to citizens as well as the classical concept of state management systems in recent years (Naralan, 2008).

Countries want to reshape the social and economic structures within the framework of information and communication technologies and their applications (Atılgan, 2003). One of the objectives in the process of e-government, the way to get the information society, passes through here. Along with globalization, rapid advances in information technology gained momentum, plays an important role in international trade and development. Nevertheless, it is not enough to benefit from the opportunities offered by ICT. One of the most important reasons for this, both countries and regions has a significant disparity on access to information technologies (Kılıç, 2011). Although ICT is said to bring about radical changes as much as the industrial revolution, these changes reveal with new problems. One of the most important of these problems, some countries and people stood outside of the digitization process. This is also known as the digital divide, one of the biggest problems of developing countries from entering the process of e-government (Şen & Akdeniz, 2012). Digital inequality, also known as, the scope of this problem include all obstacles to achieving all services offered on the environment, people who have no access to these services that are provided via e-government system. By minimizing the problem of digital inequality, the greatest obstacle to the spread of e-government applications will be eliminated (Şişman, Alkış, & Maraş, 2011). In this paper, respectively, digital inequality problem, e-government and digital inequality, the issue of digital inequality in Turkey, global digital inequality and international studies, and the importance of reducing digital inequality are discussed.

1. Digital Inequality Problem

First, in the 1980s, the concept began to be used in the United States to draw attention to the digital divide; defined as different socio-economic levels of people, companies, and countries have inequality experience to access and use information technology. In addition, the deep differences and inequalities among people, regions and countries to access and use information technology are referred as digital division (Şen & Akdeniz, 2012). Digital inequality problem in societies, which is defined as information society, brings with the danger of creating a two-tier society from the United States to the countries of the European Union, one of the most important problems facing the whole world (Aytun, 2012). There are three phases of the problem of digital inequality. These are; (Uçkan, 2008)

- 1- *Economic Inequality*: It is the lean phase of digital inequality. It is inequality between those who have adequate economic power to be equipped with especially computers and the services provided via the Internet to access and use the services of ICTs offer and who do not have.
- 2- *Using (Ability to use) Inequality*: It is based on citizens' knowledge and experience whether they have sufficient or insufficient computer and internet literacy to use information technologies in order to access e-government services via internet. Therefore, it is more difficult to deal with using inequality than economic inequality.
- 3- *Participation Inequality*: It refers to inequality of participation in the production of information technologies and development of new electronic services. Even though using inequality will be disappear after exceeding a certain threshold, this does not apply for participation inequality. Because, a limited use of information technologies, especially network technologies suffices the majority of people use. For example, 90% of users of social networks and community systems did not contribute, 9% of them have limited involvement, and only 1% of them regularly contributed. For this reason, it is faced a very serious contribution inequality especially on the internet. This is caused to remain at a very limited level of creation and sharing knowledge.

2. E-government and Digital Inequality

The concept of e-government refers to the meaning of submission of conventional government services to citizens through electronic environment. Various factors impact the formation of e-government. These factors, in general, are listed as the development, management, organizational structure, technical and human infrastructure, the used internet portals (Naralan, 2008). For all that every factor affecting this process has other factors in itself acting either directly or indirectly. Successful countries in terms of e-government are considered adequate in terms of these factors (Naralan, 2008). But, only having these factors does not provide to be achieved e-government. Because, nowadays, on the one hand, a segment of citizen access to e-government and the services offered in this context by using latest version of information technologies and connecting through to the fastest networks, on the other hand, an important part of the rest of the citizen cannot benefit from these services.

Prof. Dr. Jan A. G. M. Van Dijk, indicated that digital inequality has four major causes that barriers individuals to access e-government, which are; (Şen & Akdeniz, 2012; as cited in Hanoğlu, 2009; 24)

- 1- Intellectual Prevention; inexperience in accessing digital media, discomfort from computer and technological tools, apathy or indifference towards new technologies etc.
- 2- Material Barrier; lack of computer, internet access, or technological tools, etc.
- 3- Ability Block; be difficult to use for users with inexperience in digital technologies, a level of education of individuals is not sufficient to use the digital technologies etc.
- 4- User Block; in limited presented or customized access for use (paid, registered etc.)

3. The Issue of Digital Inequality in Turkey

Income inequality, infrastructure issues and problems in the field of education play an important role to be formation of digital divide in Turkey (Atılgan, 2003). Many countries, from the U.S. to Europe in almost most of the developed and developing countries, have experienced with the issue of digital inequality. Turkey, one of the developing countries, on the one hand, is trying to fulfill the requirements of the transition to the information society and e-government; on the other hand, is struggling to cope with problems and challenges of this process of digital inequality (Şen & Akdeniz, 2012).

The main barriers to the transition to the implementation of e-government in Turkey are inter-regional inequality and the low ratio of the number of personal computers owned from all over the country. Another important reason is that as a country small amount of money is invested into the infrastructure of information technology.

The research report related to the use of ICT and in terms of e-government services in connection with the use of ICT shows that Turkey, in general, is in the good condition in terms of low-and middle-income countries. However, it is remained far behind high-income countries (Öztürk, 2002). In this matter, the completion of the necessary infrastructure and legal arrangements without delay can be said to have a significant contribution to increase use of information technologies and spread evenly e-government services.

4. Global Digital Inequality and International Studies

Although, the use of ICT and e-government services increase in the world countries, the global digital inequality differences between countries increase, too (Öztürk, 2002). As the developments of ICT seems to have created new opportunities for developing countries, the gap about using ICT and e-government services between developed and developing countries observed seems to be increased. There are three main reasons about digital inequality problem being, lately, on the agenda in the international arena. These are (Şen & Akdeniz, 2012);

- 1- It is visible one of the most important components of the difference between developed countries and developing countries.
- 2- While using information technologies provide very important gains in efficiency and economy for developed countries, developing countries being deprived of these could threaten international peace and security.
- 3- Digital inequality increases more likely each passing year.

The main reason for this common problem lived in developed and developing countries is different. While households living in developed countries do not have a request to connect internet; on the other hand, households living in developing countries do not connect internet as a result of the expensive internet services. The main reasons of these difference leads to the differentiation of policies implemented in countries to solve the problem of digital inequality.

5. The Importance of Reducing Digital Inequality

The most distinctive feature of digital inequality from other inequalities has the ability to deepen existing problems that reveals the importance of the problem in a different size. For this reason, the developed countries followed the general policies to reduce the digital divide. These general policies are classified as promoting the use of information technologies in households and among individuals, widespread use of information technologies in workplaces; development and implementation of government projects; launching initiatives in education and training, provision of international cooperation.

Result

As a result, it is very important the elimination of the problem of digital inequality to transform e-government. Because, in order to build a country where people passed information society and services offered in digital format, low levels of income and education of people wherever they are

in the country in a way passes through inclusion in national and international networks of services offered.